

HOOFSTUK 1

ALGEMENE ORIËNTERING TOT DIE STUDIE

1.1 INLEIDING

Volgens Marshall (1991:20) en L. Smith (1996:12), is pleegsorg een van die doeltreffendste vorms van substituutsorg vir kinders wat weens verskeie redes, soos verwaarlosing en mishandeling, nie self deur hul ouers versorg kan word nie. Die doel en funksie van pleegsorg is dienslewering aan hierdie kind, waardeur voorsiening gemaak word vir 'n plaasvervangende gesinslewe in die tydperk wat sy ouers nie in staat is om hom te versorg nie. Marshall (1991:20) meen: "Foster care is a necessity when families are in crisis and/or for some reason are unable to provide the required nurturance, governance and support."

Misdade wat gemik is teen kinders, veroorsaak tans 'n nasionale krisis, wat geïllustreer word deur die feit dat daar 'n geweldige toename in fisiese en seksuele mishandeling van kinders is (*South African National Council for Child Welfare*, 2003:9 & 12). Volgens die *White Paper of Social Welfare* (Government Gazette, 1997:43), is dit baie moeilik om presiese statistiek te verkry as gevolg van die onderaanmelding van hierdie probleem. Volgens Snyman (2003), Kommissaris van Kindersorg, het die getal verlate sowel as weeskinders ook pandemiese gevolge weens 'n toename in MIV/VIGS. Die Staat het 'n verantwoordelikheid om van hierdie probleme aan te pak. Die *White Paper of Social Welfare* (Government Gazette, 1997:43) verklaar verder dat MIV/VIGS en misdade teen kinders die rede sal wees dat daar by die reeds hoë getal kinders in pleegsorg, groot getalle kinders gevoeg sal word vir wie pleeggesinne voorsien moet word. Daar is gevolglik bereken dat teen die einde van 2006, 2 264 364 kinders onder 15 jaar in Suid-Afrika wees gelaat sal wees weens MIV/VIGS (Schönteich, 2000; *Department of Social Development*, 2002:13).

Dit word algemeen aanvaar dat die Suid-Afrikaanse Kinderbeskermingsstelsel onvoldoende is en lei tot oneffektiewe dienslewering aan kinders en gesinne (*South African National Council for Child Welfare*, 2003:9 & 12; Meintjies, Moses, Berry & Mampane, 2007:iii). Die missie van die Regering om bogenoemde aan te pak, is: "... to enable the poor, the vulnerable and the excluded people in South African society to secure a better life for themselves, in partnership with them and with all those who are committed to building a caring society" (*Department of Social Development*, 2002:14). Streak en Poggenpoel

(2005:3) stem saam dat die Regering 'n verantwoordelikheid teenoor weerlose kinders het en maak die volgende stelling: "Many government departments deliver services to protect and promote development of vulnerable children. Amongst these, the national and provincial departments of social development have a key role to play." Soos verder verwys word in die jaarverslag van die *Department of Social Development* (2002:15) asook Schultz (2003), maatskaplike werker (pleegsorgwerker) van die Christelike Maatskaplike Raad, maak die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika (RSA), 1996 (Wet 108 van 1996) voorsiening vir die reg van toegang tot voldoende maatskaplike hulpverlening aan daardie persone wat nie oor die vermoë beskik om hulself en hul afhanklikes te versorg nie.

Volgens die Grondwet van die RSA, 1996 (Wet 108 van 1996) en Snyman (2003), word kinders se regte geskend indien daar nie voldoende in hul behoeftes voorsien word nie en word hul biologiese ouers as die oorsaak daarvan gesien. In ernstige gevalle van mishandeling en verwaarlosing van kinders, waar voorkomingsdienste by die gesin nie gerealiseer het nie, kan statutêre intervensie volg, waar alternatiewe versorging vir die betrokke kinders aanbeveel word (*Department of Welfare*, 1998:8 & 17).

Street en Davies (1999:31) meen:

The shift from placing children in larger, residential units to placing them in foster care has brought with it, its own set of problems. The number of placements are never enough and the number of children with complex needs appears to be increasing. In this situation there is a need to ensure the appropriateness and durability of all foster placements in order that children may derive all potential benefits.

Volgens Engelbrecht (2002), Direkteur van die Diakonale Pleegsorghuise van die Nederduitsch Hervormde Kerk, en Snyman (2003), maak pleegplasings van sorgbehoewende kinders 'n groot deel van substituutsorg in Suid-Afrika uit, waar die kinders deur ander persone as hul biologiese ouers, versorg word. Pleegouers moet egter eers gewerf, gekeur en opgelei word alvorens die kinders in hul sorg geplaas word (*Departement van Gesondheidsdienste en Welsyn*, 1990:9; Scholtz, 1997:14; *Department of Welfare*, 1998:17). Dit bied aan die biologiese ouers 'n tydperk waartydens hulle poog om probleme op te los en die voorwaarde om uiteindelik hul maatskaplike funksionering te verbeter, sodat hul kanse op die terugplasing van hul kinders bevorder word (De Klerk, 1994:5).

Engelbrecht (2002) en Steenkamp (2003), Direkteur van die Ondersteuningsraad, het na aanleiding van die navorser se dienslewering as pleegsorgwerker binne die

Ondersteuningraad van Pretoria, waar die behoefte aan 'n opleidingsprogram vir pleegouers na vore gekom het, laat blyk dat daar 'n behoefte aan so 'n studie bestaan en dat so 'n program ook as beleid deur die Regering gesien word. 'n Konsepdokument vir die Department van Maatskaplike Ontwikkeling is deur Scholtz (1997:1) opgestel, waarin hierdie behoefte aan 'n program vir pleegouers weergegee is. Hierdie dokument is egter na tien jaar, nog steeds nie amptelik goedgekeur nie. Die betrokke organisasie van die navorser het ook 'n behoefte aan só 'n navorsingstudie te kenne gegee en aangedui dat hulle die program as praktiese werkwyse sou implementeer.

Uit die navorser se vorige navorsingsondersoek oor die aanpassing van die kind in pleegsorg, het dit duidelik geblyk dat kinders wat in pleegsorg geplaas word, selde volkome in hul pleegsorgsituasies aanpas (Fourie, 1999:126). Die aanpassing van sorgbehoewende kinders in hul pleeggesinne, word grotendeels belemmer deur hul traumatiese belewenis weens hul verwaarlosing en/of mishandeling deur hul biologiese ouers, asook weens hul verwydering uit hul ouers se sorg en die plasing in 'n vreemde en onbekende situasie (Fourie, 1999:130). "Few children in foster care receive adequate help in resolving the grief they experience when separated from their biological parents. These unresolved separations interfere with their formation of new attachments" (Fahlberg, 1994:17). Die aanpassing van kinders in pleegsorg en hulle verhouding met die pleegouers, is deurlopend 'n bron van bekommernis vir die maatskaplike werker wat die plasing gedoen het (Hobday & Lee, 1994:27; Warren, 1999:50; McAuley, 2000:50). Dit is dus die navorser se mening dat opleiding kan bydra tot meer kennis en insig by die nuwe pleegouers, wat plasing kan vergemaklik vir beide die pleegkind en pleegouers.

Volgens Testa en Rolock (1999:109) en Fick (2004), Bestuurder van Pleegsorgdienste by die Christelike Maatskaplike Raad, is 'n ander belangrike rede vir die mislukking van pleegplasinge daarin geleë dat daar 'n tekort aan geskikte en/of gewillige pleegouers is, sodat kinders in die sorg geplaas word van die eerste beskikbare gekeurde gesin wat gewillig is, voordat deeglike voorbereiding en opleiding van die betrokke partye plaasvind, of 'n deeglike passing gemaak kan word. Onsuksesvolle pleegplasinge is traumaties vir sowel die kind as die pleegouers, wat die werkklas van die maatskaplike werker verhoog. Dit is dus om hierdie rede belangrik om te poog om onsuksesvolle pleegplasinge te voorkom.

Van die belangrikste redes vir 'n tekort aan pleegouers kan uit die publiek se onkunde oor die aard en wese van pleegsorg spruit, en egpare dus versigtig maak om hulle daarin te

begewe (Fick, 2004). Volgens Steenkamp (2003), is die feit dat pleegouers ook gereeld met die kinders se biologiese ouers moet skakel, verantwoordings moet doen aan 'n welsynsorganisasie en terselfdertyd die pleegkinders se emosionele probleme moet hanteer, 'n groot oorsaak dat egpare nie bereid is om hulself beskikbaar te stel om as pleegouers op te tree nie (L. Smith, 1996:55). Steenkamp (2003) meen dat die opleiding van pleegouers baie van hierdie probleemareas moet hanteer.

Die navorser is van mening dat, gesien in die lig van die feit dat pleegplasings om bogenoemde redes maklik kan misluk en dit tot verdere emosionele ontwirgting van die betrokke kinders kan lei, dit belangrik is om die oorsake hiervan te ondersoek en riglyne te ontwikkel om dit te probeer voorkom. Soos reeds vermeld, spruit die motivering vir die onderwerp van die studie ook daaruit dat daar 'n gebrek aan 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers by die Ondersteuningsraad bestaan (Steenkamp, 2003). Die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling het nog nie 'n nasionale pleegsorgbeleid gefinaliseer nie, en geen bepaalde pleegsorgopleidingsprogram is in plek nie. Elke welsynsorganisasie doen opleiding van voornemende pleegouers, soos benodig deur verskillende maatskaplike werkers aan hul organisasie verbonde (Fick, 2004).

Volgens Steenkamp (2003), veroorsaak die feit dat elke welsynsorganisasie sy eie beleid/programme rakende pleegsorg en pleegsorgtoesigdienste het, dat genoemde programme van mekaar verskil. Die gevolg is dat daar nie konsekwente riglyne bestaan rakende die spesifieke diens aan pleeggesinne asook die vereistes waarvolgens egpare as pleegouers opgelei word nie (Scholtz, 1997:1). Dit kan lei tot verwarring tussen organisasies en selfs kantore van dieselfde organisasie, waar pleegsorgtoesigdienste verwys moet word weens die verhuising van pleeggesinne (Schultz, 2003). Dit is nodig dat minimum standaarde (vereistes) vir welsynsorganisasies wat by pleegsorgdienste betrokke is, opgestel word, wat as riglyn vir maatskaplike werkers kan dien. Die doel is om konsekwente en professionele dienste te lewer wat voortsetting van die plasings vergemaklik, wat tot die bevordering van die beste belang van die betrokke kinders kan lei (*Department of Welfare*, 1999:1).

Binne die Ondersteuningsraad word 'n dringende behoefte aan 'n wetenskaplik gefundeerde opleidingsprogram vir pleegouers ervaar (Engelbrecht, 2002; Steenkamp, 2003). Die navorser wil deur middel van die studie poog om 'n praktiese handleiding saam te stel sodat dit uiteindelik ook deur ander welsynsorganisasies landwyd gebruik kan word, aangesien die

reeds gemelde probleme ten opsigte van pleegsorg, ook deur ander welsynsorganisasies ervaar word (Schultz, 2003; Fick, 2004). Vir die doeleindes van hierdie studie is egter slegs gefokus op pleegouerpere verbonde aan die Ondersteuningsraad van Pretoria.

Na aanleiding van gesprekke met kundiges van verskillende welsynsorganisasies, die literatuur wat bestudeer is en uit vorige navorsing wat onderneem is (Fourie, 1999:133-135), het die navorser bewus geword van die behoefte aan 'n nasionale pleegsorgmodel wat bestaan uit die werwing, keuring en opleiding van voornemende pleegouers. Hierdie taak is baie omvattend. Die navorser het dus vir hierdie studie gekonsentreer op die opleiding van voornemende pleegouers verbonde aan die Ondersteuningsraad van Pretoria, aangesien dit deel vorm van haar pligtestaat as maatskaplike werker, en daar 'n behoefte aan 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers ervaar word.

1.2 PROBLEEMFORMULERING

Volgens Bless en Higson-Smith (1995:29), is 'n navorsingsprobleem 'n algemene vraag oor die verhouding tussen twee of meer veranderlikes. Volgens Smit (1985:14), is 'n probleem 'n stelling, gewoonlik in vraagvorm, aangaande die probleemassek wat ondersoek word, met ander woorde stellingvrae wat die probleemarea afbaken. Dit is belangrik dat hier aandag gegee word aan die oplosbaarheid en betekenisvolheid van die stellingvraag. Die formulering van die probleem, is ook die beginpunt van die navorsingstudie. Mark (1996:83) en Padget (1998:28) stem saam dat die probleme wat ondersoek word rakende maatskaplikewerknavorsing, voortspruit uit professionele maatskaplikewerkaktiwiteite.

Die fisiese verwaarlosing en mishandeling van kinders is al oor 'n tydperk van 200 jaar onder die aandag van die gemeenskap gebring. In die Westerse samelewing is die uitdrukking van sulke verwaarlosing deur elke samelewing op sy eie unieke manier verbied (Solnit, Nordhaus & Lord, 1992:3). Die eerste wetgewing ter beskerming van kinders in Suid-Afrika is reeds in 1856 deur die destydse Kaapse Parlement aanvaar. Die beskerming van die belange van die kind op 'n wye front was die motivering wat tot die wetgewing gelei het (Swanepoel & Wessels, 1992:1). Die Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983) soos gewysig, het ontstaan uit die ontwikkeling van riglyne om kinders se regte te beskerm; dit is meer omvattend en die beskerming van kinders het voorrang geniet (Swanepoel & Wessels, 1992:6; Skelton, 1998:26-33).

Die nuwe Kinderwet, 2005 (Wet 38 van 2005)¹ sal eers vanaf 2008 ten volle in werking tree. Slegs sekere Artikels van hierdie nuwe Wet is reeds sedert 1 Julie 2007 in gebruik (Venter, 2007). Hierdie nuwe Kinderwet, 2005 (Wet 38 van 2005) gee 'n duidelike beskrywing van die regte en verantwoordelikhede van biologiese ouers (Artikel 18-21) teenoor hulle kinders, en word sterk gefokus op die beste belang van 'n kind (Government Gazette, 2006:32 & 38).

Soos beskawings ontwikkel het, het kinderbeskermingsriglyne en -beleid ontwikkel ooreenkomstig die werks-, omgewings-, organisatoriese en bestuursveranderinge. In 'n vinnig groeiende land soos Suid-Afrika, waar demokrasie slegs 13 jaar oud is, transformasie en werkloosheid aan die orde van die dag is en waar politieke en ekonomiese onsekerheid heers, word die welsynstruktuur as ondoeltreffend beleef weens die toename in behoeftige gesinne, onvoldoende mannekrag en 'n tekort aan hulpbronne (*South African National Council for Child Welfare, 2003:7*).

Nasionale statistieke rakende die toename in gesinsverbrokkeling, mishandeling, verwaarlosing en seksuele misbruik van kinders, toon 'n aansienlike groei, terwyl die stadige tempo waarteen die welsynsisteem ontwikkel om by genoemde veranderinge en tendense aan te pas, onvoldoende is (Steenkamp, 2003).

Volgens Snyman (2003), word baie kinders wees gelaat weens die toename in MIV/VIGS, en is dit die Regering se verantwoordelikheid om geskikte versorging vir hierdie kinders te reël. Wilhelmus (1998:117) meen dat, alhoewel daar 'n toename in pleegkinders is, al hoe minder ouers bereid is om as pleegouers op te tree. Gevolglik word al hoe meer kinders in familieledede se sorg geplaas. 'n Ander gevolg van die toename in MIV/VIGS is dat ouer kinders die hoofde van gesinne moet word, weens die vroeë afsterwe van een of albei ouers, wat so 'n gesin baie weerloos maak (Kleynhans, 2000:69; *Department of Social Development, 2002:98-100*; Meintjies, *et al.*, 2007:iii). In 'n toespraak, wat op 3 Julie 2007 deur die Vise-Minister van Maatskaplike Ontwikkeling in Durban gelewer is (*South African Government Information, 2007:3*), word melding daarvan gemaak dat Suid-Afrika een van die lande met die hoogste statistieke ter wêreld is rakende MIV/VIGS. Die hoë sterftesyfer van biologiese ouers, het die getal weeskinders van 2,5% tot 20% verhoog.

¹ Die nuwe Kinderwet, 2005 (Wet 38 van 2005) is sedert 1 Julie 2007 in werking, maar slegs daardie Artikels wat nie Regulasies het nie. Verwysings na die nuwe Kinderwet, 2005 (Wet 38 van 2005) in hierdie studie, is dus slegs met betrekking tot daardie Artikels wat reeds geïmplementeer is.

Die uitdaging is daarin geleë dat slegs 'n klein gedeelte van hierdie kinders, pleegsorgdienste van die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling ontvang.

Statistieke van die Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Kindersorg ten opsigte van kinderbeskermingsaangeleenthede in Suid-Afrika, word soos volg weergegee:

- die gevalle van fisies mishandelde kinders het tussen 1997 en 2002 met 3 000 toegeneem;
- die gemiddelde maandelikse getal kinders wie se gevalle by die Kinder- en Gesinsorgvereniging geregistreer is en aan wie dienste gelewer is (tussen 2000 en 2002): 11 000;
- die getal seksueel mishandelde kinders het in dieselfde tydperk met 4 000 toegeneem;
- die getal verlate kinders het in die vier jaar van 1998 tot 2002 met 3 000 toegeneem, en tussen 2000 en 2002 is maandeliks gemiddeld aan 15 000 verlate kinders dienste gelewer; en
- weens die MIV/VIGS-pandemie het die getal weeskinders tussen 1999 en 2002, verdriedubbel: van 12 000 tot 40 000 (*South African National Council for Child Welfare*, 2003:13).

Volgens Snyman (2003), word die meeste sorgbehoewende kinders in Suid-Afrika in pleegsorg geplaas, eerder as in kindershuise, sodat die kinders steeds binne 'n gesinsisteem kan funksioneer. Weens die aansienlik hoër getal kinders vir wie plasings gereël moet word, is daar 'n wesenlike tekort aan geskikte of gewillige pleegouers (Grogan-Kaylor, 2000:132). Die verdere gevolg is dat bereidwillige ouerpare wat wel kinders by hulle in pleegsorg neem, "oorlaai" word met kinders, wat 'n groot risikofaktor vir die suksesvolle verloop van die pleegplasing is (Engelbrecht, 2002; Schultz, 2003; Fick, 2004). Weens die land se onsekere ekonomiese en politieke omstandighede, die uitputting van bestaande hulpbronne, die feit dat mense meer bewus is van hul regte (byvoorbeeld die biologiese ouers van sorgbehoewende kinders) asook die lewenseise wat aan die individu gestel word, word die suksesvolle verloop van 'n pleegplasing verder bemoeilik (Steenkamp, 2003).

Weens die hoë gevallelading bestaande uit sorgbehoewende kinders, kan die betrokke welsynsorganisasies weens 'n groot tekort aan mannekrag, nie effektiewe dienste lewer nie (Fick, 2004; Naidoo & Kasiram, 2006:119-120; Engelbrecht, 2006:130). Die versorging van kinders wat aan trauma blootgestel is as gevolg van mishandeling en verwaarlosing in hul

ouerhuise, vereis baie emosionele insette en baie pleegouers voel ook nie opgewasse om dit te hanteer nie (De Klerk, 1994:23; Fourie, 1999:121). Die opleiding van pleegouers kan dus 'n bydrae lewer om diegene wat wel gewillig is om pleegsorgdienste te lewer, te bemagtig met kennis, insig en vaardighede, wat die kans vir suksesvolle pleegsorgplasinge kan verhoog (Triseliotis, Sellick & Short, 1995:44-45).

Die navorsingsprobleem van hierdie studie is die gebrek aan 'n resente, nagevorste program vir die opleiding van pleegouers vir die volgende betrokkenes, naamlik:

- ***Maatskaplike werkers verbonde aan die Ondersteuningsraad van Pretoria***

Die Ondersteuningsraad het 'n beleid dat alle voornemende pleegouers eers opleiding moet ontvang, voordat 'n kind by hulle in pleegsorg geplaas kan word. Elke maatskaplike werker verbonde aan die organisasie het eie inligting en werkwyses waarvolgens pleegouers opgelei word, met die gevolg dat belangrike kennis vir die pleegouers verlore kan gaan. Dienslewering tussen die maatskaplike werkers onderling, word dus bemoeilik weens die verskillende inligting wat aan pleegouers deurgegee word. Daar kan ook nagelaat word om belangrike inligting deur te gee.

- ***Die pleegouers***

Dit is belangrik dat pleegouers opgelei word rakende die holistiese versorging van pleegkinders, om statutêre ingryping en kontak met die kinders se biologiese ouers te verstaan en om hul rol as hulpbron vir die welsynsorganisasie te begryp. Volgens Scholtz (1997:2), word die volgende doelwitte vir pleegouers gestel:

- om kinders te beskerm deur aan hulle 'n veilige en gesonde omgewing te bied;
- om in die ontwikkelingsbehoefte van kinders te voorsien;
- om verhoudings tussen kinders, hul ouers en hul familie te ondersteun, aan te moedig en te fasiliteer;
- om lewensvaardighede by kinders te ontwikkel;
- om die individu en sy familie te respekteer deur respek vir hul kulturele, etniese en gemeenskapsdiversiteit te demonstreer; en
- om ekonomiese, opvoedkundige, maatskaplike en gesondheidsorg te voorsien wat die kind en sy familie se behoeftes bevredig.

Met die genoemde navorsingsprobleem as motivering, het die navorser dus hierdie studie onderneem.

1.3 DOEL VAN DIE ONDERSOEK

Volgens Fouché en De Vos (2005:104-105), kan die doel van die ondersoek gesien word in die lig van verklarend, beskrywend of verkennend. Die inhoud van die program wat ontwikkel is, word beskryf, en daar is dus van beskrywende navorsing vir hierdie studie, gebruik gemaak. Volgens Yegidis en Weinbach (1996:93 & 110) asook Terre Blanche en Durrheim (1999:39), word beskrywende navorsing gebruik om 'n beter begrip van die gegewe te vorm, dit te meet en om 'n akkurate beskrywing daarvan te gee.

1.3.1 Doelstelling

Volgens Neuman (2000:23), kan 'n doelstelling omskryf word as: "... the end toward which effort or ambition is directed." 'n Doelstelling kan dus gesien word as die breër, meer langtermyn idee van wat bereik wil word, met ander woorde, 'n "droom."

Die doelstelling van hierdie studie was om 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers te ontwikkel, te implementeer en te evalueer.

1.3.2 Doelwitte

Doelwitte behels 'n meer konkrete, meetbare, spesifieke en bereikbare plan wat geïmplementeer word om die uiteindelijke breër doel te bereik. Dit impliseer dus die stappe wat binne 'n bepaalde tydperk, een vir een gevolg moet word, om die "droom" te bereik (Fouché & De Vos, 2005:104).

Die volgende doelwitte is gestel om die doel te bereik, naamlik:

- om 'n teoretiese raamwerk op te bou deur verkenning van:
 - die algemene sisteemteorie as teoretiese fundering in pleegsorg;
 - die sorgbehoewende kind met sy spesifieke kenmerke;
 - pleegsorg as substituuksorg;

- die implikasies van pleegsorg op welsynsorganisasies, maatskaplike werkers, pleegouers, pleeggesinne, pleegkind(ers) en biologiese ouers;
 - die huidige pleegsorgbeleid binne die huidige maatskaplike welsynsbeleid van Suid-Afrika; en
 - die inhoud van moontlike bestaande opleidingsprogramme vir voornemende pleegouers.
- om 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers te ontwikkel en te beskryf;
- om hierdie program te implementeer;
- om die benuttingswaarde van die program te evalueer; en
- om aanbevelings ten opsigte van die implementering van die program binne die Ondersteuningsraad van Pretoria, te maak.

1.4 HIPOTESEFORMULERING

Volgens Mouton (1996:47-50) en De Vos (2002:36), kan 'n hipotese as 'n voorlopige gevolgtrekking beskou word wat op voorgenome feite berus en waarvan die geldigheid nog bewys moet word. De Vos (2002:36) meen verder: "...a hypothesis is a conjectural statement of the relation between two or more variables. Hypotheses are always in declarative sentence form and they relate, either generally or specifically, variables to variables."

Daar kan aan die hipotese gedink word as 'n gevolgtrekking wat logies uit die literatuurstudie of die aanvanklike antwoord op 'n navorsingsvraag, voortvloei (Neuman, 2000:61). Bless en Higson-Smith (1995:11 & 37-38) meen: "Facts raise questions, these questions can in turn be condensed into a problem and this problem is then given a temporary solution, yet to be tested, which is a hypothesis." 'n Hipotese kan gevolglik ook beskryf word as 'n voorspelling deur die navorser van wat uit die analise van die navorsingsdata wat ingesamel is, verkry gaan word. Die doel van 'n hipotese is om rigting aan die ondersoek te gee en om die navorser se aandag op die probleem te fokus. 'n Hipotese is dus 'n leidraad vir die ontdekking en insameling van gegewens en kan impliseer dat die bevinding toetsbaar moet wees (Behr, 1988:5; Yegidis & Weinbach, 1996:73).

In die lig van die doel van hierdie studie, is die volgende navorsingshipotese geformuleer:

Indien voornemende pleegouers hierdie opleidingsprogram deurloop het, sal die voornemende pleegouers se kennis rakende die omvang, wetlike implikasies, verwagtinge, motiewe, verantwoordelikhede en pligte ten opsigte van pleegsorg, en die profiel van die pleegkind, verbeter

Die kennis sluit in:

- *kennis* van die doel van pleegsorg, omvang van pleegsorg, wetlike implikasies daarvan, en die proses van kontak met die pleegkinders se biologiese ouers;
- *kennis* ten opsigte van die identifisering en hantering van die pleegkind as 'n holistiese wese wat in verhouding met ander sisteme staan;
- *kennis* van die pleegkind se emosionele behoeftes en moontlike probleme wat in die pleegsorgsituasie kan voorkom;
- *kennis* van die rol van die maatskaplike werker as pleegsorgwerker in die welsynsorganisasie; en
- *kennis* van hul pleegouerrol en -taak as hulpbron vir die welsynsorganisasie.

1.5 NAVORSINGSBENADERING

“Benadering” verwys na die breë teoretiese perspektief op die navorsingsproses (Creswell, 2003:4). Vir die navorsingsdoeleindes van hierdie studie, het die navorser van die kwantitatiewe benadering gebruik gemaak. Kwantitatiewe navorsing behels die toetsing van voorspelbare hipoteses oor die sosiale werklikheid. Syfers word gebruik om konsepte in bruikbare definisies te verander. Kwantitatiewe navorsing word dus gebruik wanneer objektiewe feite gemeet word, daarop veranderlikes gefokus word en van statistiese analise gebruik gemaak word (Neuman, 1997:14 & 128). Volgens Bailey (1987:60), kan data tydens 'n kwantitatiewe studie ingesamel word deur middel van gestruktureerde onderhoude en sensusdata.

Volgens De Vos, Schurink en Strydom (1998:15), word alle inligting aan die navorser oorgedra hetsy in woorde of in syfers (getalle). Gesien in die lig hiervan, word die data van kwalitatiewe navorsing hoofsaaklik verbaal weergegee en word kwantitatiewe data hoofsaaklik *numeries* weergegee. De Vos, *et al.* (1998:15) meen verder: "... the quantitative approach is that approach to research in the social sciences that is more highly formalised as well as more explicitly controlled, with a range that is more exactly defined and which, in terms of the methods used, is relatively close to the physical sciences."

Die navorser het vir die doel van hierdie studie, data ingesamel deur middel van vraelyste wat numeries weergegee word. Die navorser het ook gebruik maak van veranderlikes (kennis van voornemende pleegouers). Data is ook vanaf 'n groter hoeveelheid eenhede bekom (53 respondente).

Die navorser het van 'n vraelys gebruik gemaak om die voortoetse en natoetse te doen. Die *Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk* (1995:51) definieer 'n vraelys as: "'n Stel vrae op 'n vorm wat die respondent invul ten opsigte van 'n navorsingsprojek." Fouché (2002:153) meen: "The choice of data collection methods for the researcher working from a quantitative approach can be categorised into questionnaires, checklists, indexes and scales." Die voornemende pleegouers se kennis van pleegsorg, is tydens die voortoets met behulp van 'n vraelys gemeet. Die impak van die opleidingsprogram is na die opleidingsessies (intervensie) weer deur middel van die vraelys geëvalueer. Hierdie resultate is met mekaar vergelyk ten einde die benuttingswaarde van die program te bepaal. Addisionele inligting is ook bekom deur 'n maand na afloop van die opleidingsessies, onderhoude met die respondente te voer. Die navorser het geoordeel dat mondelinge terugvoer verdere verheldering kan meebring.

1.6 SOORT NAVORSING

Hendrick, Bickman en Rog (1993:2-10) en Rothman en Thomas (1994:3) meld daar kan van basiese of toegepaste navorsing gebruik gemaak word. Vir die doeleindes van hierdie studie, het die navorser van toegepaste navorsing gebruik gemaak. Toegepaste navorsing het ten doel om 'n bydrae te lewer tot praktiese probleme ten opsigte van probleemoplossing, besluitneming, gemeenskapsontwikkeling en beleidsanalises. Die bevindinge wat uit toegepaste navorsing verkry word, kan in praktyk aangewend word (Hendrick, *et al.*, 1993:2-10; Terre Blanche & Durrheim, 1999:40-41). Die navorser het dus

bestaande kennis benut om 'n probleem in die praktyk, naamlik die gebrek aan 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers, aan te pak.

Die navorser het ook tydens hierdie studie van intervensienavorsing gebruik gemaak. Intervensienavorsing word gebruik om die praktiese toepassing van navorsing te rig (De Vos, 2005:394). De Vos (2005:396) definieer intervensienavorsing as die proses waarvolgens nuwe tegnologie ontwikkel word om probleme op te los. Intervensie in maatskaplike werk behels dus die toetrede van 'n maatskaplike werker om die maatskaplike funksionering van 'n individu, groep of gemeenskap in stand te hou of te verbeter.

In De Vos (2005:394) word drie soorte intervensienavorsing geïdentifiseer, naamlik:

- empiriese navorsing om kennis van menslike gedrag in korrelasie met intervensiedienste te verhoog; verwysing na intervensie-kennisontwikkeling (ook genoem KD);
- die wyse waarop die bevindinge van intervensie-kennisontwikkelingsnavorsing prakties toegepas word; verwys na intervensie-kennisaanwending (ook genoem KU); en
- navorsing wat daarop gemik is om innoverende intervensies te ontwikkel; verwysing na intervensie-ontwerpontwikkeling (ook genoem D&D).

Vir die doel van hierdie studie het die navorser die D&D-model van intervensienavorsing gevolg, met die oog op die ontwikkeling van 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers, ten einde hul kennis te verbeter. Daarna is die program geïmplementeer (intervensie) en die effektiwiteit daarvan geëvalueer.

1.7 NAVORSINGSONTWERP

Volgens S.S. Smith (1996:35), is 'n navorsingsontwerp 'n plan waarvolgens navorsing gaan plaasvind. Babbie (1998:239) meen die begrip "ontwerp" verwys na die plan of bloudruk wat tydens 'n kwantitatiewe benadering gevolg word. Die navorsingsontwerp word geïmplementeer om antwoorde te probeer vind op die navorser se gefokusde vrae en om die hipotese te toets. Die navorsingsontwerp is dus 'n respons op 'n aantal besluite oor die wyse waarop vrae beantwoord en die hipotese getoets word (Bogdan & Taylor, 1994:300; Yegidis & Weinbach, 1996:89). 'n Navorsingsontwerp word ook gebruik om waarnemings te

rig en is behulpsaam met die insameling van inligting, waarna gevolgtrekkings gemaak word (Arkava & Lane, 1983:85).

Vir hierdie studie is van die enkelstelselontwerp gebruik gemaak. Volgens Strydom (2005a:145), gaan dit in die enkelstelselontwerp hoofsaaklik oor die integrering van navorsing en praktyk. Bloom en Fischer (1999:4) meen: "Single-system designs essentially involve continuing observation of one client/system before, during, and after some intervention. By client/system we mean one or more persons or groups being assisted by a helping professional to accomplish some goal."

Deur gebruik te maak van die enkelstelselontwerp, word die kliënt se behoeftes en potensiaal bepaal voordat intervensie plaasvind. Doelstellings word daarna opgestel wat fokus op die kliënt se spesifieke behoeftes. 'n Werkbare intervensieplan word op grond van die doelstellings wat bereik moet word opgestel en geïmplementeer, waarna die intervensieproses gemonitor word (Strydom, 1989:207; Bloom & Fischer, 1999:4).

Die navorser het die enkelstelselontwerp A-B-A (Strydom, 2005a:150) gevolg, naamlik:

- A die basislyn of voortoets;
- B die intervensiefase – aanbied van die opleidingsprogram; en
- A die natoets direk na intervensie.

Vir die doel van hierdie studie is die voornemende pleegouers se behoeftes, asook hul kennis van pleegsorg en die pleegkind, tydens die voortoets (A) geëvalueer, waarna 'n opleidingsprogram (intervensie) saamgestel is om aan hierdie behoeftes te voldoen. Die opleidingsprogram (B) is daarna geïmplementeer, waarna die impak van die program weer tydens die natoets (A) geëvalueer is. Deur van hierdie ontwerp gebruik te maak, was dit moontlik om die vlak van die pleegouers se kennis ten opsigte van die omvang, wetlike implikasies, verwagtinge, motiewe, verantwoordelikhede en pligte wat pleegsorg inhou, en die profiel van die pleegkind, te bepaal.

1.8 NAVORSINGSPROSEDURE

Yegidis en Weinbach (1996:52) meen: "A design is a plan for conducting research. It is implemented to attempt to find answers to the researcher's focused questions..."

Die navorsingsprosedure wat gebruik word, sal enersyds, die metode van verwerking van gegewens bepaal en andersyds, die manier waarop die gegewens verwerk gaan word. Die navorsingsprosedure is dus die prosedure wat in wetenskaplike navorsing geïmplementeer word ten einde moontlike foutvariansie te beperk. Die navorser is egter nie altyd bewus van alle moontlike faktore wat 'n differensiële uitwerking op die resultate kan hê nie (Smit, 1985:31-33).

Die D&D-model van Rothman en Thomas (1994:28) bestaan uit ses fases. Die navorser het vir die doel van hierdie studie slegs op die eerste vyf fases gefokus, aangesien die program nie vir *kommersiële* doeleindes beskikbaar gestel word nie.

Rothman en Thomas (1994:3-28) en De Vos (2005:392-407) se fases van intervensienavorsing, is soos volg in die navorsingstudie geïmplementeer:

1.8.1 Fase 1: Probleemanalise en projekbeplanning

Volgens De Vos (2005:395), word tydens hierdie fase 'n probleem rakende 'n menslike situasie geïdentifiseer wat die ontwikkeling van tegnologie of metodes om die spesifieke probleem te hanteer, voorafgaan. Die navorsingsprobleem van hierdie studie is reeds onder punt 1.2 bespreek. Samevattend kan die probleem gestel word dat daar 'n behoefte bestaan het aan 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers wat deur alle maatskaplike werkers verbonde aan die Ondersteuningsraad van Pretoria, benut kan word. Dit is ook belangrik om tydens hierdie fase te bepaal of daar reeds relevante intervensies bestaan en indien wel, dit te evalueer en te motiveer waarom verdere ontwikkeling nodig is. Die navorser het met kundiges van verskeie welsynsorganisasies onderhoude gevoer, en daar is bevind dat die probleem deur al die organisasies ervaar word.

Tydens die eerste fase van die model word die volgende stappe geïmplementeer, naamlik:

1.8.1.1 Identifisering en inskakeling van kliënte

Hier kies die navorser 'n populasie wat by die studie betrek gaan word (De Vos, 2005:396). Hierdie populasie word geselekteer op grond van hul behoeftes wat relevant is tot die studie. Die navorsingsprobleem het daarop gefokus om 'n program te ontwikkel waarvolgens voornemende pleegouers opgelei kan word sodat hulle daartoe in staat sal wees om die

omvang, wetlike implikasies, verwagtinge, motiewe, verantwoordelikhede en pligte wat pleegsorg en die profiel van 'n pleegkind insluit, te begryp.

Die populasie wat die navorser vir hierdie studie geïdentifiseer het, is alle egpare en individue (enkellopendes) wat hulself beskikbaar gestel het om as pleegouers vir die Ondersteuningsraad van Pretoria, op te tree.

1.8.1.2 Verkry toegang en samewerking van betrokkenes

Dit is belangrik om tydens hierdie fase 'n samewerkingssooreenkoms met die verteenwoordigers en betrokke partye te sluit. Hulle kan betrek word by die identifisering van die probleem, die beplanning van die projek en die implementering van die gekose intervensie (De Vos, 2005:396). Weens die statutêre implikasies van pleegsorg, het die navorser outomatiese toegang tot en samewerking met voornemende pleegouers verkry, aangesien hulle vanaf hul aansoek reeds onder 'n statutêre verpligting is om met die betrokke welsynsorganisasie saam te werk. Gesprekvoering met die pleegouers het gefokus op die moontlikheid van die ontwikkeling van die program. Pleegouers was verplig om die opleiding te deurloop, maar het wel die keuse gehad om aan die navorsingstudie deel te neem of nie.

1.8.1.3 Identifiseer behoeftes en probleme van die populasie

Tydens hierdie fase moet die navorser verhoed om eksterne insigte van die probleem en die oplossing daarvan, af te dwing. Sodra die navorser toegang tot die betrokke veld verkry het, moet 'n begrip verkry word van die belangrikheid van die probleme wat deur die populasie ervaar word (De Vos, 2005:397). Soos reeds gemeld, is 'n behoefte vir so 'n program reeds deur die bestuur van die navorser se organisasie en ander welsynsorganisasies uitgespreek.

Alle voornemende pleegouers wat by die Ondersteuningsraad van Pretoria aanmeld, word op deurlopende basis deur medekollegas direk na die navorser verwys vir ondersoek en opleiding, aangesien dit deel van haar posomskrywing is. Die voornemende pleegouers se aansoeke (Bylae 1) is saam met hul gesinsopset en maatskaplike omstandighede, moontlike behoeftes, en behuisingsomstandighede op individuele vlak geëvalueer.

1.8.1.4 Analisering van geïdentifiseerde probleme

‘n Belangrike aspek van hierdie fase is om daardie situasies wat persone as probleme identifiseer, te analiseer. Die verskil tussen die ideale en ware situasies moet ook geanaliseer word. Die proses van die probleemanalise word ook meegehelp deur die redes te bevraagteken waarom die probleem bestaan of waarom vorige intervensies nie aangepak is of geslaag het nie. Die probleem van die sukses van ‘n pleegplasing al dan nie, is tydens hierdie studie behandel. De Vos (2005:397) meen die volgende vrae is hier van toepassing: Vir wie is die situasie ‘n probleem? Wat is die negatiewe gevolge van die probleem vir die individu? Watter gedrag van die kliënt moet verander?

Weens die beperkte kennis van voornemende pleegouers rakende pleegsorg, die wetlike implikasies daarvan en die hantering van die pleegkind met sy spesifieke emosionele behoeftes, ontstaan problematiese pleegsorgsituasies wat ‘n probleem skep vir:

- Die pleegkind: Daar word nie voldoende in sy behoeftes voorsien nie of die plasing kan misluk omdat die pleegouers nie langer kans sien om voort te gaan met die pleegplasing nie. Dit bring mee dat die pleegkind na ander substituutsorg moet verskuif, wat verdere emosionele ontwrigting vir hom beteken.
- Die pleegouers: Die pleegouers voel nie opgewasse om in die pleegkind se behoeftes te voorsien nie en gevolglik ly hulle gesinslewe onder hul emosionele inspanning en emosionele uitputting, sodat hulle gevoelens van mislukking ervaar.
- Welsynsorganisasies: Weens ‘n beperkte aantal beskikbare pleegouers, word die plasing van pleegkinders vanuit hul huidige pleegsorgsituasies na ander versorging, bemoeilik.

Die doel was dus om die kennis van voornemende pleegouers rakende alle aspekte van pleegsorg te verbeter, sodat hulle meer voorbereid en toegerus sal wees om die pleegkind in hul gesinsisteem te akkommodeer en om hul rol as hulpbron vir die welsynsorganisasie, doeltreffender te kan vertolk. Dit is nodig dat voornemende pleegouers kennis moet neem dat hulle as ‘n kleiner sisteem (gesinsisteem), deel word van ‘n nuwe groter sisteem (welsynsisteem).

1.8.1.5 Formulering van doelstellings en doelwitte

Nadat die probleem geformuleer is, word doelstellings en doelwitte geformuleer. Dit gee 'n verklaring vir die beoogde resultate van die intervensienavorsing. Hierdie stap is behulpsaam met die strukturering van die volgende fase van insameling van inligting en sintese (De Vos, 2005:398).

Die doelstelling en doelwitte van die studie is onder 1.3.1 en 1.3.2 geformuleer.

1.8.2 Fase 2: Data-insameling en ontwikkeling van 'n sintese

Tydens hierdie fase is dit belangrik om vorige pogings tot intervensie te ontdek, om sodoende die probleem te identifiseer en te behandel. Dit behels dat relevante kennis geïdentifiseer en geselekteer word en dat bruikbare bronne van inligting en kennis, gebruik en geïntegreer word. Die uitkoms van hierdie fase is 'n lys van moontlike funksionele elemente wat by die ontwerp van die intervensie geïnkorporeer kan word (De Vos, 2005:398). 'n Literatuurstudie is deur die navorser geloods. Kundiges is ook deurlopend geraadpleeg, om 'n verwysingsraamwerk op te bou. Vorige navorsing wat onderneem is, is ook benut.

Tydens die tweede fase van hierdie model is drie stappe gevolg, naamlik:

1.8.2.1 Benutting van bestaande inligtingsbronne

'n Literatuuroorsig bestaan uit die bestudering van geselekteerde empiriese navorsing, aangemelde praktyk en geïdentifiseerde innoverings wat relevant is tot die spesifieke geïdentifiseerde probleem wat bestudeer word (Grinnell, 1993:55). Relevante inligting ten opsigte van verskeie velde moet bestudeer word. Daar moet nie slegs op die maatskaplike veld gefokus word nie, aangesien die bestudering van sosiale problematiek nie net op die menslike wetenskap gegrond is nie (De Vos, 2005:399).

'n Bibliografiese soektog is voor die aanvang van die studie geloods. Bestaande literatuur, nasionaal en internasionaal in verskillende dissiplines, soos aangedui in doelwit een, is geraadpleeg. Vir die doel van hierdie ondersoek is handboeke, vaktydskrifte, afgehandelde

navorsingsbronne, die internet, en persberigte wat oor pleegsorg handel, bestudeer. Verskeie databasisse is benut om soektogte te loods.

1.8.2.2 Bestudering van natuurlike voorbeelde

'n Bruikbare hulpbron is om deur middel van waarneming te bepaal op watter wyse die groep of populasie met die spesifieke probleem wat bestudeer word, poog om self die spesifieke probleem op te los (De Vos, 2005:399). Die navorser is reeds vyf jaar in die spesialiteitspos as pleegsorgwerker werksaam. Die navorser het vooraf deur middel van gesprekvoering met *bestaande* pleegouers, inligting bekom oor probleme wat hulle met hul pleegsorgsituasies ervaar. Hierdie stap kon maklik geïmplementeer word, aangesien die navorser as deel van haar pligte as maatskaplike werker, op deurlopende basis reeds bestaande pleegsorgplasinge moet monitor. Verdere inligting is ook bekom deur middel van die analisering van redes vir mislukte pleegplasinge binne die welsynsorganisasie. Die navorser het ook met kenners in die veld gekonsulteer met die oog daarop om inligting te bekom oor hul pogings om die probleem van problematiese pleegplasinge, te hanteer.

As doelwitte van hierdie studie, het die navorser kenners, asook ander welsynsorganisasies geraadpleeg, om sodoende die behoefte aan 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers te bepaal. Weens die feit dat die opleiding van voornemende pleegouers slegs by die maatskaplike werkers van welsynsorganisasies berus - aangesien formele opleidingsprogramme nie bestaan nie - is inligting ingewin oor die moontlike *inhoud* van so 'n program, sowel as die redes vir problematiese bestaande pleegsorgsituasies. Gesprekke is onder andere met die volgende kundiges gevoer om die inhoud van die program saam te stel:

- me S. Snyman: Kommissaris van Kindersorg (Pretoria);
- me S. Hitchcock: Kommissaris van Kindersorg (Pretoria);
- mnr P.J. Venter: Kommissaris van Kindersorg (Secunda);
- me S.P. Fick: Bestuurder van Pleegsorgdienste by die Christelike Maatskaplike Raad (Pretoria);
- me R. Schultz: Pleegsorgwerker by die Christelike Maatskaplike Raad (Pretoria);
- me M.S. Steenkamp: Direkteur van die Ondersteuningsraad (Pretoria);
- dr. J.F.P. Engelbrecht: Direkteur van die Diakonale Pleegsorghuise van die Nederduitsch Hervormde Kerk (Pretoria); en

- me S. Scholtz: Assistentbestuurder van Maatskaplike Werk by die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling (Pretoria).

- **Onderhoude met kundiges**

Uit die onderhoude met die bogenoemde persone, het die volgende temas na vore gekom:

- 'n oorweldigende meerderheid aanmeldings van voornemende pleegouers was in familieverband;
- die meeste van hierdie familie wat aangemeld het, was enkelouer grootmoeders;
- dit wil voorkom of die rede vir die aanmeldings was om in aanmerking vir 'n pleegkindtoelaag te kom;
- geen nasionale opleidingsprogram vir voornemende pleegouers bestaan nie;
- elke maatskaplike werker betrokke by hierdie opleiding, doen dit volgens haar goeidenke;
- daar is 'n grootskaalse verskil ten opsigte van die inhoud en tydsduur van opleiding by elke kantoor van elke welsynsorganisasie;
- daar is geen verskil in die opleiding van verwante en nie-verwante plasings;
- die Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983) moet as basis dien vir die opleiding van voornemende pleegouers, veral met die klem op pleegsorg asook die wetlike implikasies daarvan;
- die nuwe Kinderwet, 2005 (Wet 38 van 2005) moet as toekomstige basis dien vir die opleiding van voornemende pleegouers, sodra hierdie Wet gedurende 2008 ten volle geïmplementeer word (hierdie Kinderwet vervang dus die vorige Wet op Kindersorg);
- die regte van al die partye betrokke (pleegouers, pleegkinders en biologiese ouers) moet duidelik uiteengesit word;
- tipes kontak wat plaasvind tussen biologiese ouers en die pleegkinders, asook die redes daarvoor moet beklemtoon word;
- dit is belangrik dat die profiel van die pleegkind deel van die opleidingsprogram uitmaak, aangesien hierdie kind oor spesifieke emosionele probleme en behoeftes beskik; en
- pleegouers moet toegerus word om emosionele probleme van pleegkinders te kan identifiseer en om daaraan aandag te kan skenk.

Uit vorige navorsing wat deur die navorser onderneem is (Fourie, 1999:121-134), het dit duidelik geblyk dat pleegkinders aanpassings- en emosionele probleme ondervind, selfs by

pleegplasinge wat oënskynlik suksesvol verloop. Weens hierdie bevindings, het die navorser duidelikheid verkry dat voornemende pleegouers beter opgelei en voorberei moet word op pleegplasinge, sodat hierdie probleme onder die loep geneem kan word.

1.8.2.3 Identifisering van funksionele elemente van suksesvolle modelle

Sodra inligting ingesamel is, word die belangrike kenmerke van die programme en praktyke ten opsigte van die probleem wat voorheen ondersoek is, deur die navorser geanaliseer. Deur die bestudering van suksesvolle en onsuksesvolle programme wat al gepoog het om aandag aan die probleem te skenk, kan die navorser potensieel bruikbare elemente van intervensie identifiseer. Bestaande kennis is behulpsaam in die rig, ontwerp en ontwikkeling van aktiwiteite (De Vos, 2005:400). Die navorser het die volgende welsynsorganisasies in Pretoria genader om te bepaal watter programme reeds by hulle bestaan en aangewend word, asook wat hul leemtes ten opsigte van pleegsorgdienste is:

- die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling;
- die Christelike Maatskaplike Raad;
- die Suid-Afrikaanse Vrouefederasie;
- die Kinder- en Gesinsorgvereniging van Suid-Afrika; en
- die Ondersteuningsraad.

1.8.3 Fase 3: Ontwerp

Ontwerp kan gesien word as die beplande en sistematiese aanwending van relevante wetenskaplike, tegnologiese en praktiese inligting om innoverings tot stand te bring. Die navorser moet tydens hierdie fase duidelike aanduidings gee van die spesifieke plan van optrede. Die navorser stel hier haar ontwikkeling op skrif (De Vos, 2005:400). Die navorsingsontwerp wat gevolg is vir hierdie intervensienavorsing, is die enkelstelselontwerp, soos beskryf onder 1.7.

1.8.3.1 Ontwerp 'n waarnemingsstelsel

Die navorser moet 'n waarnemingsmetode ontwikkel waarvolgens die probleem, die omvang van die probleem en die gevolge van die intervensie, op natuurlike wyse geobserveer kan word. Die waarnemingsstelsel dien as terugvoer vir vorige konsepte. Die doel van die

enkelstelselontwerp is om potensiaal voor intervensie te bepaal. Intervensie vind daarna volgens doelstellings plaas, wat dan gemoniteer word (De Vos, 2005:400). Die intervensie vir hierdie navorsing is die toepassing van die opleidingsprogram. Die effektiwiteit van die program is met behulp van gestruktureerde vraelyste vasgestel. Moontlike vrae wat in die vraelys ingesluit kon word, is saamgestel uit die literatuurstudie.

1.8.3.2 Spesifiseer die prosedure-elemente van die intervensie

Die prosedure-elemente sluit in: die gebruik van inligting, opleiding en vaardighede wat bekom word, en strategie vir omgewingsverandering (De Vos, 2005:401). Tydens hierdie studie, is die intervensie wat die navorser gebruik het, die opleidingsprogram wat sy aan voornemende pleegouers aangebied het.

Die (intervensie) opleidingsprogram vir voornemende pleegouers sluit die volgende in, ook volgens die riglyne van PATH-Parents as “tender healers” (Foster parent quotes, 2005):

- Sessie 1:
 - Pleegsorg en plek van veiligheid:
 - wetlike aspekte;
 - verlenging van bevele;
 - doel van pleegsorg en plek van veiligheid;
 - toelaes en hulp beskikbaar; en
 - ander kwessies: mediese behandeling en mediese onkoste, aanspreeklikheid, vakansies oor landsgrense heen.
 - Motiewe vir pleegsorg:
 - positiewe teenoor negatiewe motiewe.
 - Redes vir die verwydering van kinders:
 - profiel van disfunksionele gesinne; en
 - gronde vir verwydering van kinders volgens die Kinderwet.
 - Fases van rou na die verwydering van kinders:
 - wittebroodsfase;

- trauma en rou; en
 - aanvaarding.
- Sessie 2:
- Verwagtinge wat gestel word aan:
 - die betrokke maatskaplike werkers;
 - die pleegouers; en
 - die biologiese ouers.

 - Regte van:
 - die pleegkinders;
 - die pleegouers; en
 - die biologiese ouers.

 - Strafmatareëls rakende pleegkinders:
 - onwettigheid ten opsigte van lyfstraf en redes daarvoor; en
 - alternatiewe metodes om pleegkinders te dissiplineer.

 - Besoeke en kontak met biologiese ouers:
 - wetlike verpligting ten opsigte van kontak tussen die pleegkinders en hul biologiese ouers; en
 - tipes kontak wat kan plaasvind: gestruktureerde en ongestruktureerde kontak (telefonies, met of sonder toesig van die maatskaplike werker, dag-, naweek- en vakansiebesoeke).
- Sessie 3:
- Emosionele probleme en behoeftes van pleegkinders en die hantering daarvan:
 - lae selfbeeld;
 - gebrek aan 'n eie identiteit;
 - aggressie;
 - gebrek aan binding;
 - leuentaal;
 - enuresis en enkoprese;
 - psigosomatiese siektetoestande; en
 - depressie.

- Hantering van die kind met MIV/VIGS.
- Opvoeding van pleegkinders en die taak van pleegouers.
- Gebruik van die gesinsisteem/familiestruktuur om kinders te heel.
- Hoe om die kind te help om deel van 'n nuwe gesin te word.
- Hulpbronne:
 - 'n lys van hulpbronne, wat sielkundiges, psigiaters, arbeidsterapeute, pediater en hospitale insluit, word beskikbaar gestel.

1.8.4 Fase 4: Vroeë ontwikkeling en voortoets

Hierdie fase van intervensienavorsing behels die volgende:

1.8.4.1 Ontwikkel 'n prototipe of voorlopige intervensie

Tydens hierdie fase word 'n basiese ontwerp verander en verbeter tot 'n konsep wat in die veld geëvalueer kan word. Hierdie fase van intervensienavorsing sluit in: die ontwikkeling van 'n prototipe, loodsing van 'n voortoets en aanwending van kriteria vir ontwerp by die aanvanklike intervensie konsep (De Vos, 2005:402). Die navorser het tydens hierdie fase 'n konsep van die gestruktureerde vraelys ontwikkel, wat sy voor en na afloop van die opleidingsprogram geïmplementeer het. Die navorser het tydens hierdie fase ook die inhoud van 'n konsepopleidingsprogram wat sy tydens die opleidingsessies wou implementeer, opgestel. Die inhoud van die opleidingsprogram en vraelys is uit die literatuurstudie saamgestel, met die hulp van die kundiges wat geraadpleeg is sowel as deur die bestudering van moontlike bestaande nasionale en internasionale programme.

Volgens Fouché (2002:156), is dit nodig om te bepaal presies watter inligting benodig word, alvorens 'n vraelys saamgestel word. Die navorser het 'n lys van vrae saamgestel volgens die inligting wat benodig word, waarna 'n standaardvraelys saamgestel is. Die finale vraelys is in samewerking met die Universiteit van Pretoria se Departement Statistiek onder leiding van me. Summerville, gefinaliseer. Die respondente het elk hierdie vraelys tydens hul eerste individuele aanmeldingsonderhoud en direk na afloop van hul laaste opleidingsessie, ingevul.

1.8.4.2 Uitvoering van 'n voorondersoek

Volgens die *Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk* (1995:70), word die voorondersoek soos volg beskryf: “Proses waarvolgens die navorsingsontwerp vir 'n beoogde ondersoek getoets word.” Die voorondersoek is ook die wyse waarop die navorser haarself ten opsigte van die beplande projek kan oriënteer. Die voorondersoek is dus die voorwaarde vir die suksesvolle verloop en afhandeling van 'n navorsingsprojek (Bless & Higson-Smith, 1995:43).

Dit is noodsaaklik om 'n voorondersoek te loods, ongeag of 'n kwalitatiewe of kwantitatiewe benadering gevolg word. Die doel is om te bepaal of relevante data van die respondente verkry sal word. 'n Statisties korrekte voorondersoek speel nie so 'n belangrike rol in kwalitatiewe navorsing as in kwantitatiewe navorsing nie (Poggenpoel, 2002:337).

- ***Uitvoerbaarheid van die ondersoek***

Dit is belangrik dat die navorser die uitvoerbaarheid van 'n studie sal bepaal voordat die navorsing 'n aanvang neem. Die studie moet beperk word tot veranderlikes wat ondersoek kan word in die beskikbare tyd, koste vir die ondersoek moet gedra kan word, samewerking van al die betrokkenes moet verkry kan word en die studie moet kan voldoen aan die etiese aspekte verbonde aan 'n navorsingstudie (Strydom, 2005b:56).

Die navorsing wat onderneem is, was uitvoerbaar ten opsigte van die tyd wat benodig was en die minimum koste daaraan verbonde. Die navorser het hierdie studie onderneem in haar hoedanigheid as pleegsorgwerker van haar organisasie, naamlik die Ondersteuningsraad van Pretoria, en die navorsingsprojek het ook deel van haar taak en pligte as maatskaplike werker, uitgemaak. Die onkoste is dus ook deur die organisasie self gedra rakende die administrasie, brandstof en gebruik van fasiliteite en skryfbehoeftes. Die nodige skriftelike toestemming van die bestuur van die navorser se organisasie is ook vooraf verkry vir die implementering van die program (Bylae 4).

Aansoekers vir pleegsorg is onder 'n statutêre verpligting om aan 'n welsynsorganisasie verbonde te wees en by hul programme in te skakel, aangesien dit ook so deur die Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983) vereis word. Weens die feit dat voornemende pleegouers hulself vrywillig bereid verklaar om as pleegouers op te tree, en dus 'n keuringsproses moet deurloop, het dit die respondente vir hierdie studie toeganklik gemaak.

Voornemende pleegouers wat 'n familie- of vriendskapsband het met 'n spesifieke kind betrokke by 'n bestaande ondersoek, het ook outomaties deel van die organisasie se gevallelading uitgemaak, en hulle was dus beskikbaar vir hierdie studie.

Pleegsorg is ook 'n belangstellings- en spesialiteitsveld van die navorser, wat bygedra het tot die gewilligheid om die studie te voltooi. 'n Vorige studie is reeds deur die navorser gedoen om die aanpassing van die kind in pleegsorg te bepaal. Daardie studie het ook die belangrikheid van die opleiding van pleegouers duidelik getoon.

- ***Voortoets van vraelys en program***

'n Voortoets kan, volgens Strydom (1989:202) en Poggenpoel (2002:337), leemtes in die meetinstrument uitwys en die inhoud van vraelyste en onderhoude kan aangepas word voordat die hoofondersoek 'n aanvang neem. Die navorser het 'n voortoets van die *vraelys* gedoen wat behels het dat dit voor die aanvang van die program aan drie individuele respondente wat nie in die hoofondersoek betrek is nie, beskikbaar gestel is. Hierdie resultate het nie deel van die hoofondersoek uitgemaak nie. Veranderinge is aangebring na aanleiding van die terugvoer wat ontvang is, waarna die *vraelys* gefinaliseer is. Oop vrae is verander na geslote vrae wat gekoppel is aan skale, sodat die inligting statisties makliker bereken kon word. Geen ander veranderinge was nodig nie.

Die navorser het die *program* vir pleegouers deeglik beplan en die program is daarna op 'n klein skaal prakties op dieselfde drie individuele respondente getoets. Hierdie respondente is aan dieselfde omgewingsfaktore en program blootgestel as die respondente in die hoofondersoek. Terugvoer is ook in ag geneem in 'n poging om die effektiwiteit van die intervensie te bepaal. Die drie betrokke respondente se bydraes het geen veranderinge aan die program genoodsaak nie. Die navorser het egter die program deurlopend aangepas volgens die mondelinge vrae en insette wat tydens vorige opleidingsessies in haar hoedanigheid as pleegsorgwerker, gelewer is.

1.8.4.3 Pas ontwerp kriteria toe op voorlopige intervensieprogram

Na die voltooiing van genoemde voorondersoek, is die program en *vraelys* gereed gemaak vir die hoofondersoek, deur die nodige veranderinge aan te bring.

1.8.5 Fase 5: Evaluering en gevorderde ontwikkeling

Volgens De Vos (2005:403), is die gebruik van navorsingsmetodes in die evalueringsfase nie daarop gemik om erkenning te verkry of 'n bydrae te lewer tot kennis van menslike gedrag rakende die program nie. Evaluering word gedoen om uitkomsgebaseerde inligting te bekom as 'n belangrike deel van die navorsingsproses.

1.8.5.1 Selektoring van 'n eksperimentele ontwerp

Drie opleidingsgroepe van drie sessies elk is aangebied, waartydens 'n totaal van 53 individuele respondente (egpare is as individue hanteer) ingeskakel is (20 respondente by die eerste groep, 15 by die tweede groep en 18 by die derde groep). Hierdie groepe is gedurende Februarie tot Junie 2006 aangebied. Hierdie respondente het bestaan uit al die nuwe aansoekers vir pleegsorg wat tydens hierdie tydperk aangemeld het by die Ondersteuningsraad van Pretoria. Die program en vraelys is op presies dieselfde wyse by die verskillende groepe aangebied, om veranderlikes sover as moontlik uit te skakel.

1.8.5.2 Insameling en analisering van data

- ***Insameling van data***

Evaluering en gevorderde ontwikkeling is deel van die vyfde fase van intervensienavorsing. Kwantitatiewe data-insameling vorm deel van hierdie fase. Data is ingesamel deur die een-groep voortoets-natoets. Die prosedure was soos volg:

- Invul van 'n vraelys (A) om voornemende pleegouers se vooraf of bestaande kennis rakende pleegsorg te bepaal:
 - die vraelys is voor die aanvang van die opleidingsessies, anoniem deur elke deelnemer (respondent) ingevul, waarvan egpare ook individueel vraelyste moes voltooi; en
 - die vraelys is vooraf gestruktureer rondom inligting rakende pleegsorg, persepsies, verwagtinge, wetlike aspekte en die profiel van die sorgbehoewende kind.
- Inskakeling van aansoekers in opleidingsgroepe wat drie sessies van drie ure elk beloop het, met ander woorde die intervensie (B):

- drie groepe is gedurende Februarie tot Junie 2006 aangebied en alle nuwe aansoekers is gedurende hierdie tydperk, by hierdie opleidingsessies betrek; en
 - hierdie groepe is na-ure by die kantoor van die navorser se organisasie aangebied, in 'n konferensielokaal wat reeds vir hierdie doeleindes aan die navorser beskikbaar gestel was.
- Na voltooiing van die opleidingsessies, is 'n vraelys (A) weereens ingevul:
- dieselfde gestruktureerde vraelys is direk na afloop van die laaste (derde) sessie, weereens aan die respondente beskikbaar gestel, wat hulle anoniem ingevul het.
- Verkryging van data:
- deur die vraelyste (A) se inligting te verwerk en met mekaar te vergelyk, is gepoog om te bepaal wat die impak van die program op die respondente se kennis rakende pleegsorg is; en
 - deur 'n maand na afloop van die opleidingsessies, individuele onderhoude met die respondente te voer, is aanvullende inligting rakende hul kennis van pleegsorg bekom (dit was nie moontlik om weer die vraelys te voltooi nie), en van die belangrikste aspekte wat bespreek is, is in die empiriese hoofstuk opgesom.

Die inligting wat uit die vraelyste verkry is, is na afloop van die navorsing met die respondente bespreek. Die navorser het ook hoofsaaklik sterk gefokus op inligting en terugvoer wat mondelings vanaf die respondente verkry is. Verdere evaluering van die program is dus gedoen deur ongeveer een maand na afloop van die opleidingsessies, individuele onderhoude met die betrokke respondente te voer. Hierdie inligting het 'n duidelike beeld kon gee, nie net rakende die inligting wat hulle tydens die sessies verkry het en kon benut nie, maar ook om hul insig daar rondom te bepaal.

- ***Analiserings van data***

Kwantitatiewe data-analising behels dat data in grafieke, statistieke en/of tabelle weergegee en geïnterpreteer moet word. Betroubaarheid en geldigheid moet gewaarborg kan word. Na voltooiing van die studie is 53 vraelyste wat as voor- en natoets benut is, dus 106 vraelyste, se data geanaliseer. Statistieke is bereken deur 'n statistikus. Beskrywende statistiek en aanbieding geskied met behulp van die benutting van grafieke, tabelle, teoretiese begrotings van die vraelys, verantwoordings en interpretasies.

Die mondelinge terugvoer uit die onderhoude met respondente 'n maand na afloop van die sessies, is kortliks weergegee.

1.8.5.3 Herhaling van intervensie onder natuurlike omstandighede

Die program is slegs tydens die hoofondersoek met die drie groepe respondente gedoen.

1.8.5.4 Verfyning van die intervensie

Na afloop van die evaluering, is die program aangepas vir die verfyning van die intervensie, om die program sodoende gereed te kry vir verspreiding binne die Ondersteuningsraad van Pretoria en formulering van beleid.

1.8.6 Fase 6: Verspreiding

Volgens De Vos (2005:404), is 'n program gereed om aan ander teikengroepe en organisasies versprei te word sodra die veldtoets voltooi is en die program daarvolgens geëvalueer is. 'n Behoefte is geïdentifiseer vir die ontwikkeling van 'n eenvormige program waarvolgens voornemende pleegouers opgelei en gekeur word, met die oog daarop om hulle te bemagtig en toe te rus met die nodige kennis rakende die wetlike implikasies van pleegsorg en die hantering van die pleegkind met sy spesifieke emosionele behoeftes.

Hierdie fase van verspreiding is die laaste fase van die intervensienavorsing. Verspreiding van die voornemende pleegoueropleidingsprogram sou dus behels dat die program na voltooiing, aan ander welsynsorganisasies beskikbaar gestel word. Hierdie fase is egter nie deel van hierdie navorsing nie, en word gevolglik nie bespreek nie.

1.9 BEGRENSING VAN DIE STUDIE

Die begrening van die studie word aan die hand van die universum, die afbakening van die steekproef en die wyse van steekproefneming, beskryf.

1.9.1 Universum

Die universum verwys na die individue of groepe wat by die studie ingesluit gaan word en wat oor die eienskappe beskik waarin die navorser geïnteresseerd is (Arkava & Lane, 1983:27; Mouton, 1996:134). Die universum vir hierdie studie behels dus alle voornemende pleegouers wat aanmeld by welsynsorganisasies in Pretoria.

1.9.2 Populasie

Die *Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk* (1995:49) beskryf populasie as die “totale getal eenhede waaruit ‘n steekproef geneem word.” Populasie kan dus gesien word as die grootste eenheid van analisering, wat al die persone wat oor die gedefinieerde eienskappe beskik, insluit (Jupp, 1992:19; Babbie & Mouton, 1998:173). Die populasie van hierdie studie bestaan uit egpare en individue (enkellopendes) wat belangstel om as pleegouers vir die Ondersteuningsraad van Pretoria op te tree.

1.9.3 Afbakening van die steekproef

Die *Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk* (1995:61) omskryf ‘n steekproef as ‘n getal eenhede wat verteenwoordigend is van die totale getal eenhede in die betrokke populasie. Volgens Arkava en Lane (1983:27), is ‘n steekproef: “... the element of the population considered for actual inclusion in the study.” Die steekproef word bestudeer om die populasie waaruit dit geselekteer is, te verstaan (Huysamen, 1987:6; Mouton, 1996:135; Babbie & Mouton, 1998:174).

Alle egpare en individue (enkellopendes) wat hulself aangemeld het as voornemende pleegouers van die Ondersteuningsraad van Pretoria in die tydperk Februarie tot Junie 2006, is in die opleidingsgroepe betrek. Die steekproef vir hierdie studie bestaan dus uit egpare en individue wat gewillig was om as pleegouers vir die Ondersteuningsraad van Pretoria op te tree.

1.9.4 Wyse van steekproefneming

Vir die doel van hierdie navorsing is van ewekansige steekproefneming gebruik gemaak. By ewekansige steekproefneming kan die waarskynlikheid van seleksie bereken word (Yegidis & Weinbach, 1996:117). Alle egpare en individue wat gedurende Februarie tot Junie 2006

as pleegouers by die Ondersteuningsraad van Pretoria aansoek gedoen het, is by die studie betrek en maak deel van die steekproef uit. Dit is dus alle beskikbare respondente, dus is beskikbaarheidsseleksie gebruik (Yegidis & Weinbach, 1996:135).

Verdere seleksie het nie plaasgevind nie, aangesien alle aangemelde voornemende pleegouers gewillig was om by die navorsing betrek te word.

1.10 ETIESE ASPEKTE

Volgens Rubin en Babbie (1989:50) is etiek: "... typically associated with morality, and both deal with matters of right and wrong" en "conforming to the standards of conduct of a given profession or group." Etiek kan verder beskryf word as die morele beginsels van 'n groep of individu wat wydverspreid aanvaar word en wat reëls en 'n spesifieke gedragkode neerlê rakende die mees korrekte optrede teenoor respondente, werkgewers, donateurs, ander navorsers, studente en assistente. Etiese optrede berus dus by die navorser betrokke, wat verantwoordelik is vir die positiewe en negatiewe gevolge van elke besluit (Bailey, 1987:406; Strydom, 2005b:56).

Die navorser is 'n maatskaplike werker by 'n welsynsorganisasie en dus geregistreer by die Suid-Afrikaanse Raad vir Maatskaplike Diensberoepe. Gevolglik is die navorser onderworpe aan haar etiese beroepskode, wat ook deur die welsynsorganisasie waar sy werk, verwag word.

Die volgende etiese aspekte word aan die hand van Rubin en Babbie (1989:50-55) bespreek:

1.10.1 Vrywillige deelname

'n Belangrike vereiste vir deelname aan eksperimentele navorsing, is dat dit vrywillig moet wees. Niemand moet dus geforseer word om deel te neem aan 'n navorsingsprojek nie (Strydom, 2005b:59). Alhoewel die voornemende pleegouers wat by opleidingsprogramme inskakel, onder 'n wetlike verpligting is om samewerking aan die betrokke welsynsorganisasie te gee en gekeur word volgens spesifieke kriteria soos in welsynsbeleid voorgeskryf, was die voornemende pleegouers onder geen verpligting om hulself beskikbaar te stel as respondente vir hierdie navorsing nie. Die voornemende pleegouers van hierdie

studie is wel almal betrek by dienslewering en 'n opleidingsproses wat verpligtend is vir die welsynsorganisasie, maar hulle is onder geen verpligting geplaas om deel van die navorsingsprojek uit te maak nie. Vrywillige, skriftelike ingeligte deelname aan die studie is vooraf van elke respondent verkry.

1.10.2 Geen skade aan deelnemers

Navorsing wat onderneem word, moet nooit enige skade vir die deelnemers tot gevolg hê nie, ongeag of hul deelname vrywillig is of nie. Hierdie etiek in navorsing sluit ook in dat deelnemers nie blootgestel moet word aan enige eksperimente wat vir hulle 'n verleentheid is of wat inligting bekendmaak wat 'n negatiewe invloed op hul werk, verhoudings met familie en vriende of gemeenskapsverhoudinge het nie. Volgens Strydom (2005b:58), is 'n navorser eerder onder 'n verpligting om die wyse van navorsing te verander, as om die respondente bloot te stel aan fisiese beserings of emosionele skade.

Die navorser was bewus van haar etiese verantwoordelikheid om haar respondente te beskerm teen enige fisiese of emosionele skade. Die navorsing het in die beskermende omgewing van die navorser se kantoorgebou plaasgevind. Inligting wat 'n verleentheid kon bied of emosionele pyn kon veroorsaak, is ook nie tydens die navorsing in groepsverband hanteer nie. Indien die navorser sou merk dat enige emosionele skade aan 'n respondent berokken sou word, sou hy/sy van die navorsing onttrek word. Indien terapie benodig sou word, sou dit gratis gebied word deur maatskaplike werkers van die Ondersteuningsraad van Pretoria. Dit was egter nie nodig om enige onttrekkings of verwysings vir terapie tydens hierdie studie te doen nie.

1.10.3 Anonimiteit

Dit is die navorser se verantwoordelikheid om die *identiteit* van die respondente te beskerm, veral wanneer hul navorsingsinligting negatiewe gevolge vir hulle inhou. Volgens Bless en Higson-Smith (1995:103), is respondente soms slegs geneë om inligting te verskaf indien hul anonimiteit verseker kan word. Anonimiteit beperk egter nie die navorsingsproses nie, aangesien die bevindinge van 'n groep eerder as dié van 'n individu, verlang en bestudeer word.

Alle respondente se besonderhede is vir die doel van hierdie studie met vertroulikheid hanteer. Hierdie beginsel is ook deel van die beleid van die welsynsorganisasie waar die navorsing gedoen is. Referente wat gekontak is om as verwysings vir die voornemende pleegouers op te tree, het geskied met die skriftelike toestemming van die aansoekers. Die opleiding is in groepe gedoen, waar die respondente op streng vertroulikheid gewys is. Waar nodig, is skuilname in die navorsingsverslag gebruik.

1.10.4 Privaatheid en vertroulikheid

Tydens 'n navorsingsprojek identifiseer die navorser antwoorde en inligting vanaf respondente, maar onderneem om nie die *inligting* publiek te maak nie. Die respondent moet verseker word dat die inligting wat uit die studie verkry word, ook slegs aangewend sal word vir die doel soos aangedui (Bless & Higson-Smith, 1995:103). Die navorser het dus nie die reg om die respondente se reg op privaatheid te skend nie. Volgens Bailey (1987:413), kan vroeë spanning en skuldgevoelens veroorsaak, ook gesien word as 'n inbreuk op privaatheid.

Die navorser het ook vraelyste en aansoekvorms wat van die respondente ontvang is, asook inligting uit individuele onderhoude, met die nodige vertroulikheid en met skriftelike toestemming hanteer. Die toestemming sluit in dat die bevindinge ook aan eksaminatore wat hierdie studie moes evalueer, bekend gemaak kon word. Alle identifiserende besonderhede is anoniem en vertroulik hanteer om nie die privaatheid van respondente te skend nie.

Ander etiese aspekte soos deur Strydom (2005b:56-69) geïdentifiseer, word ter aanvulling soos volg bespreek:

1.10.5 Verkeerde inligting of die weerhouding van inligting

Dit sluit in dat die navorser inligting van die respondente weerhou of verkeerde inligting verskaf om deelname van die respondente aan die studie te verseker.

Redes waarom deelnemers bedrieg kan word, sluit in:

- versluier die doel van die studie;
- versteking van die funksie van optrede van deelnemers; en
- versteking van die ervaring wat deelnemers sal deurmaak.

Die deelnemers aan hierdie navorsing is vooraf in kennis gestel van die doel en prosedures van hierdie studie waarby hulle betrokke sou wees. Hul insluiting en deelname aan hierdie studie, was vrywillig van aard.

Pleegouers word as 'n groot hulpbron vir welsynsorganisasies beskou, en daarom het die navorser daarop gelet om geen verkeerde inligting deur te gee of om inligting van die respondente te weerhou nie.

1.10.6 Optrede en bedrewenheid van die navorser

By die besluit om 'n navorsingsprojek te onderneem, is die navorser eties verplig om te verseker dat sy oor die nodige vaardighede beskik. Die navorser moet deurlopend bewus wees van haar verantwoordelikheid om die studie op 'n eties korrekte manier te voltooi. Dit is ook belangrik dat die kultuur, geloof en sienswyses van die respondente gerespekteer word, sodat goeie samewerking verseker kan word. Risiko's moet deurlopend geëvalueer word. Die navorser van hierdie studie het al die bogenoemde aspekte onderneem en daarop gefokus om deelnemers met die nodige respek te behandel. Die navorser werk reeds 11 jaar lank as maatskaplike werker by die Ondersteuningsraad, waarvan vyf jaar in hierdie spesialiteitspos. Die navorser het reeds 'n paar opleidingsgroepe met voornemende pleegouers hanteer.

1.10.7 Ontlonting

Ontlonting is aan die einde van elke byeenkoms deur die navorser gedoen. Indien enige terapie gedurende of na die opleiding benodig sou word, was daar 'n kollega of sielkundige wat deur die welsynsorganisasie benut word, beskikbaar om hierdie dienste te lewer; daar is vooraf reeds met hulle gereël. Dit was egter nie nodig om enige verwysings vir ontlonting te doen nie.

1.11 BEPERKINGS EN LEEMTES IN DIE ONDERSOEK

Die belangrikste beperkings en leemtes wat die navorser tydens die studie ervaar het, is die volgende:

- In Suid-Afrika bestaan daar beperkte resente wetenskaplike literatuur wat relevant is tot pleegsorg. Daar was ook beperkte relevante literatuur rakende die wetlike implikasies van pleegsorg. Hierdie probleem is in 'n redelike mate oorbrug deur van buitelandse literatuur gebruik te maak, konsultasie met kundiges asook om ongepubliseerde literatuur te bekom vanaf staatsinstansies en ander welsynsorganisasies.
- Tydens die proses om skriftelike *beleid* rakende pleegsorg by die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling en by verskillende welsynsorganisasies te bekom, is bevind dat meeste organisasies nie oor skriftelike dokumentasie beskik nie, die beleid verouder is en/of in proses van hersiening is, of dat daar weens personeelwisseling geen dokumentasie gevind kon word nie. Dit was veral moeilik om enigsins skriftelike beleid en *opleidingsprogramme* by die Departement van Maatskaplike Ontwikkeling te bekom; die navorser is ingelig dat hulle nie oor die nodige dokumentasie beskik nie. Die gevolg is dat *aangepaste* inligting rakende pleegsorg vanaf 'n staatsinstansie bekom moes word.
- Die aanvanklike doel was om al die aansoekers vir pleegsorg elke twee maande in opleidingsessies te betrek. Weens die inkorting van staatsubsidies, is daar vir 'n geruime tyd geen nuwe gevalle by die navorser se organisasie ingeneem nie. Dit het teweeggebring dat daar in hierdie tydperk ook nie pleegouerondersoeke na die navorser verwys is nie. Gevolglik het daar na die herinstelling van die subsidies, wel opleidingsessies plaasgevind, wat tussen Februarie tot Junie 2006 gespaseer moes word om almal te kon akkommodeer.
- Die navorser se hoë werklading en verantwoordelikhede het tot gevolg gehad dat die individuele onderhoude wat met die respondente na afloop van die opleidingsessies gevoer is, meestal telefonies plaasgevind het. Van die respondente was nie so geletterd dat die vraelys vir 'n verdere natoets ingevul kon word nie.

- Weens die hoë toename in syfers van MIV/VIGS in Suid-Afrika, beteken dit dat 'n groot deel van die navorser se werklading daaruit bestaan om pleegplasings van VIGS-wesies in families se sorg te doen. Gesien in die lig daarvan dat die riglyne vir die keuring van hierdie pleegouers verskil van dié van ander pleegouerkeurings, het dit tot gevolg gehad dat die program aangebied moes word vir persone wat oor verskillende vlakke van intellektuele vermoëns beskik. Dit was selfs nodig dat die navorser van die vraelyste namens sommige respondente moes invul, weens sommige van hierdie respondente se beperkte geletterdheid. Die navorser het hierdie probleem in 'n mate oorbrug deur die deelnemers aan die opleidingsessies min of meer volgens hul intellektuele vermoëns in te deel. Die gevolg was dat sommige groepe se sessies ook langer aangehou het. Verwante pleegplasings, asook nie-verwante plasings, moes dus ook beide in ag geneem word tydens die bespreking en by die navorsing.
- Slegs voornemende pleegouers wat by een welsynsorganisasie (die Ondersteuningsraad) aangemeld het, is by die studie betrek. Tog was kultuur en godsdiens in ag geneem.
- Die intervensie het na-ure in 'n lokaal van die welsynsorganisasie waar die navorser werkzaam is, plaasgevind, wat meegebring het dat vervoer vir van die respondente wat hoofsaaklik van busvervoer en van taxi's gebruik maak, moeilik was. Hierdie probleem is in 'n mate oorbrug deur alternatiewe vervoerreëlings onder die respondente onderling te reël, wat verdere administrasie meegebring het. Een groep se opleidingsessies is ook geskuif sodat dit tydens kantoorure plaasgevind het.
- Die invloed van die opleidingsprogram is onder andere aan die hand van die pleegouers se kennis rakende pleegsorg gemeet. Sommige respondente het vooraf redelike goeie inligting ten opsigte van pleegsorg gehad, wat die impak van die program by hierdie respondente nie baie duidelik kon meet nie. In hierdie gevalle moes die navorser sterk steun op die mondelinge terugvoer wat 'n maand na afloop van die opleidingsessies, van die respondente verkry is.

1.12 DEFINISIES VAN HOOFKONSEPTE

Ten einde onduidelikheid oor die aard van die ondersoek te voorkom, word die konsepte van pleegsorg, pleegouers, pleegkind, voornemende pleegouers, opleidingsprogram en welsynsorganisasie vir die doel van hierdie studie gedefinieer.

1.12.1 Pleegsorg

Pleegsorg word in die Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983), soos gewysig deur die Wet op Kindersorg, 1996 (Wet 96 van 1996) soos volg gedefinieer: “Die plasing van ‘n kind, ingevolge ‘n bevel uitgereik deur die kinderhof, in die sorg van ‘n geskikte familie of individu wat gewillig is om op te tree as pleegouers vir die kind.” ‘n Pleegkindtoelaag word deur die staat aan die pleegouers betaal vir die versorging van die kind, met ‘n finansiële verpligting op die biologiese ouers in die vorm van ‘n kontribusie-bevel (Skelton, 1998:137).

Volgens Colton en Williams (1997:45), word pleegsorg soos volg gedefinieer: “Foster care is provided in the carer’s home, on a temporary or permanent basis, through the mediation of a recognised authority, by specific carers, who may be relatives or not, to a child who may or may not be officially resident with the foster carers.” Daarvolgens beskryf die *Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk* (1995:37) pleegsorg as: “statutêre substituutsorg binne gesinsverband vir kinders wat op kort-, medium- of langtermyn nie deur hulle ouers versorg kan word nie, terwyl dienste aan die ouers voortgesit word om die kinders binne ‘n bepaalde tydsbestek weer in hulle sorg terug te plaas.”

Volgens die *White Paper of Social Welfare* (Government Gazette, 1997:105), is pleegsorg ‘n kindergesentreerde diens. Dit kan ‘n kostedoeltreffende, gesinsgesentreerde en gemeenskapsgebaseerde wyse wees om vir kinders te sorg wie se ouers nie daartoe in staat is om dit toereikend te doen nie.

Statutêr is pleegsorg een van die vorme van substituuversorging, naas inrigtingversorging en aanneming. Pleegsorg is vir kinders wat deur die kinderhof sorgbehoewend bevind is en behels die skepping van ‘n terapeutiese of remediërende omgewing waarin die kind kan herstel en ontwikkel (Theron, 1982:9). Volgens Human (1994:65), kan pleegsorg verder omskryf word as ‘n belangrike kinderbeskermingsdiens wat substituu gesinsversorging aan

‘n kind bied vir ‘n beplande tydperk op ‘n kort- of langtermynbasis, terwyl sy biologiese ouers nie na hom kan omsien nie.

Vir die doel van die navorsing word pleegsorg dus gesien as ‘n vorm van substituutsorg vir kinders wat ingevolge ‘n hofbevel uit hul ouers se sorg verwyder word en by ‘n ander ouerpaar geplaas word wat aan sekere keuringsvereistes voldoen, en wat in hul emosionele, fisiese, geestelike en intellektuele behoeftes sal voorsien. Dit is ‘n tydelike plasing vir slegs die duur van die hofbevel en die biologiese ouers behou hul voogdyskap, al is die kinders nie meer in hul sorg nie. Pleegsorg dien dus ook as ‘n hulpbron waarbinne ‘n veilige terapeutiese, remediërende, kognitiewe, normatiewe en sosiale milieu vir die kinders weg van hul ouers af, geskep en in stand gehou word.

1.12.2 Pleegouers

Volgens Theron (1982:8), is ‘n pleegouer ‘n wettig daargestelde of gekose ouer in die plek van ‘n afwesige of ontoereikende ouer wat nie self vir hul kind kan sorg nie. ‘n Pleegouer is ‘n persoon, uitgesonderd die natuurlike ouer, wat teen vergoeding al dan nie, die tydelike versorging van ‘n kind onderneem wat kragtens ‘n bevel van ‘n kinderhof in sy bewaring geplaas word. Dit is belangrik om te meld dat pleegouers egter nie voogdyskap oor die kind verkry nie (De Klerk, 1994:6; Skelton, 1998:137).

Volgens die Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983), kan ‘n pleegouer omskryf word as: “...‘n persoon, behalwe ‘n ouer of voog, in wie se bewaring ‘n kind geplaas is...” Die behoorlike keuring en opleiding van pleegouers is van kardinale belang en hulle moet aan al die standaarde van aanneemouers voldoen (Swanepoel & Wessels, 1992:17).

Vir die doeleindes van hierdie navorsing word pleegouers dus gesien as daardie egpaar of persone in wie se sorg ‘n kind op tydelike basis wetlik geplaas word en wat betrokke is by die kind se dissiplinerings, opvoeding en sosialisering, aangesien sy biologiese ouers onbevoeg gevind is om langer sy versorging waar te neem. Die biologiese ouers behou egter hul regte as wettige voogde van die kind, al verkeer die kind vir ‘n onbepaalde tydperk nie meer in hul sorg nie.

1.12.3 Pleegkind

Volgens die *Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk* (1995:49), kan 'n pleegkind omskryf word as 'n kind wat volgens wetgewing in die sorg van iemand anders as dié van sy ouers geplaas word. 'n Pleegkind is ook daardie kind wie se versorging en opvoeding by sy ouerhuis onvoldoende is en as gevolg daarvan, in die sorg van 'n ander ouerpaar geplaas word (Stein, Gambriell & Wiltse, 1978:9; *Departement van Gesondheidsdienste en Welsyn*, 1990:3).

Volgens die Wet op Kindersorg, 1983 (Wet 74 van 1983), is 'n pleegkind: "... 'n kind wat in die bewaring van 'n pleegouer geplaas word." Die pleegkind word tydelik weg van sy ouers versorg vir slegs die duur van die hofbevel, omdat voogdyskap steeds by die biologiese ouers gesetel is (Swanepoel & Wessels, 1992:17).

Vir die doeleindes van hierdie navorsing word 'n pleegkind dus gesien as 'n kind wat deur 'n kinderhof sorgbehoewend bevind word en vir tydelike versorging, hetsy teen vergoeding al dan nie, in die bewaring van ander ouers as sy biologiese ouers, geplaas word.

1.12.4 Voornemende pleegouers

"Voorneme" kan, volgens die *Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal*, verklaar word as dit wat mens van plan is, of besluit om te doen (Odendal & Gouws, 2005:1341). Soos reeds vermeld, kan 'n pleegouer beskou word as 'n persoon, behalwe 'n ouer of voog, in wie se sorg 'n pleegkind geplaas is (*Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk*, 1995:49).

Die navorser noem dat voornemende pleegouers dus beskryf kan word as persone wat hulle as toekomstige ouers vir pleegkinderen beskikbaar stel, met ander woorde wat beplan om in die toekoms as ouers vir kinders op tree wat nie langer deur hul eie ouers versorg kan word nie.

1.12.5 Opleidingsprogram

Volgens Kirkpatrick (1985:789), word 'n opleidingsprogram soos volg gedefinieer: "A training program is a course of instruction by book or teaching machine in any profession by means

of paper or booklet, with relevant details and items and in which the subject matter is broken down into logical sequence of short items of information, and a student can check immediately the suitability of his response.”

‘n Opleidingsprogram kan dus beskryf word as ‘n gestruktureerde oorsig ten opsigte van spesifieke materiaal wat met ‘n spesifieke onderwerp te make het en aan ‘n spesifieke teikengroep aangebied word.

1.12.6 Welsynsorganisasie

Volgens die *Nuwe Woordeboek vir Maatskaplike Werk* (1995:71), word ‘n welsynsorganisasie beskryf as: “[’n] instelling wat deur private inisiatief in die lewe geroep is om welsynsdienste te lewer.” ‘n Welsynsorganisasie is ‘n organisasie wat ‘n sterk tradisionele plek in welsynsdienstelewering beklee en is in ‘n groot mate verantwoordelik vir welsynsdienstelewering rakende kinders, bejaardes, agtergeblewe gemeenskappe en gestremdes (Anderson, 1989:54).

Die navorser is van mening dat welsynsorganisasies privaat instansies is wat in samewerking met die staat, poog om die maatskaplike omstandighede van die individu, groepe en gemeenskappe te verbeter.

1.13 INDELING VAN DIE NAVORSINGSVERSLAG

Die indeling van die navorsingsverslag is soos volg:

Hoofstuk 1: Algemene oriëntering tot die studie, probleemformulering en navorsingsmetodologie.

Hoofstuk 2: Algemene sisteemteorie as teoretiese fundering in pleegsorg.

Hoofstuk 3: Die sorgbehoewende kind.

Hoofstuk 4: Pleegsorg in Suid-Afrika.

Hoofstuk 5: Huidige beleid van verskillende welsynsorganisasies ten opsigte van opleiding en vereistes vir voornemende pleegouers.

Hoofstuk 6: Opleidingsprogram.

Hoofstuk 7: Resultate van die navorsing.

Hoofstuk 8: Algemene samevatting, gevolgtrekkings en aanbevelings.

1.14 SAMEVATTING

- Die navorser het uit praktykervaring en interaksie met ander maatskaplike werkers en welsynsorganisasies, die behoefte aan 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers geïdentifiseer. Die doel van die navorsing het behels om 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers te ontwikkel, te implementeer en empiries te toets.
- Die hipotese vir die navorsingstudie is soos volg: Indien voornemende pleegouers hierdie opleidingsprogram deurloop het, sal die voornemende pleegouers se kennis rakende die omvang, wetlike implikasies, verwagtinge, motiewe, verantwoordelikhede en plicte ten opsigte van pleegsorg, en die profiel van die pleegkind, verbeter.
- Die volgende doelwitte is gestel ten einde die doel te bereik: om 'n teoretiese raamwerk op te bou oor pleegsorg en die implikasies daarvan; om 'n opleidingsprogram vir voornemende pleegouers te ontwikkel; die program uiteindelik by 53 voornemende pleegouers te implementeer; en om die impak van die program waar te neem deur die resultate van 'n voor- en natoets te vergelyk.
- Die enkelstelselontwerp is gebruik, deurdat die potensiaal van kliënte getoets is voordat intervensie plaasgevind het. 'n Program is ontwerp om aan hierdie behoeftes te voldoen. Die kwantitatiewe navorsingsbenadering is gebruik om data in te samel vir hierdie studie. Die respondente is aan 'n voortoets en natoets onderwerp. Kwantitatiewe data is met behulp van 'n selfontwerpte vraelys ingesamel, voor die program 'n aanvang geneem het. Dieselfde selfontwerpte vraelys, soos gebruik tydens die voortoets, is na afloop van

die laaste opleidingsessie, weer deur die deelnemers voltooi. Die data van die twee vraelyste is daarna met mekaar vergelyk om die impak van die program te bepaal. Addisionele inligting is ook verkry deur middel van opvolgonderhoude met die respondente, ongeveer een maand na afloop van die program.

- Die respondente is op 'n ewekansige wyse by die studie betrek, deurdat alle voornemende pleegouers wat gedurende die tydperk Februarie tot Junie 2006 as pleegouers by die Ondersteuningsraad van Pretoria aansoek gedoen het, betrek is.
- Rothman en Thomas se model vir intervensienavorsing is benut om die program te ontwikkel. Hierdie model bestaan uit ses fases, waarvan die eerste vyf toegepas is. Tydens die eerste fase is die probleem ontleed; in die tweede fase is inligting versamel en deelnemers by die studie betrek; by die derde en vierde fases is die opleidingsprogram tentatief ontwerp en getoets om leemtes te identifiseer. Daarna is die program volledig geïmplementeer en die impak daarvan empiries getoets.